

Set contes gòtics - Isak Dinesen

Karen Christentze Dinesen, més coneguda pel pseudònim d'Isak Dinesen, va néixer a Dinamarca el 1885 i hi va morir el 1962. L'any 1914 es va casar amb el seu cosí, el baró Bor Blixen-Finecke, i se'n van anar a Kènia a dirigir una plantació de cafè. El 1931 va tornar a Dinamarca, sola, malalta i arruïnada, i tres anys més tard, quan ja en tenia gairebé cinquanta, va aparèixer el seu primer llibre, *Seven gothic tales*, al qual seguiria tres anys més tard *Out of Africa*. L'àvia materna li havia ensenyat anglès, i més tard havia estudiat a Oxford: Karen Blixen va escriure indistintament en les llengües anglesa i danesa.

En anglès, la paraula *tale* sol designar narracions de caire fantàstic, mentre que *short story* es refereix més aviat a narracions de caire realista. *Tale*, doncs, no s'oposa tant en durada a *novel* com en atmosfera a *short story*. Això explica la sorpresa que es pot endur el lector català en comprovar que cadascun dels *contes* d'Isak Dinesen equival, en llargada, a tot un recull de contes de Quim Monzó. A aquestes obres que es troben a mig camí entre el conte i la novel·la, la tradició literària els adjudica el terme francès *nouvelle*.

El gènere anomenat en anglès *gothic novel* neix a finals del segle XVIII amb *El castell d'Otranto*, de Horace Walpole. Les novel·les gòtiques solen transcórrer en castells antics i misteriosos, on succeeixen fets violents o macabres que avui potser qualificaríem de terrorífics. Els *Set contes gòtics* d'Isak Dinesen contenen efectivament elements misteriosos, però en absolut terrorífics, ja que formen part de l'imaginari romàntic de caire nostàlgic i decadent. Si els primers escriptors gòtics, predecessors del romanticisme, ja miraven cap al passat, aquests contes escrits en ple període d'entreguerres, a l'època del surrealisme i la novel·la negra americana, són doblement anacrònics. La majoria semblen escrits al segle XIX, i qualsevol relació amb la realitat és pura coincidència.

Si és dubtós que el contingut de *Set contes gòtics* pugui qualificar-se de *gòtic*, i que estigui integrat per *contes*, també ho és que les unitats siguin *set*. Les històries d'Isak Dinesen no s'ajusten en absolut a la definició canònica del conte, és a dir, l'artefacte on no hi sobra res i que des de la primera línia condueix inexorablement a l'última. De fet, alguna d'aquestes *nouvelles* podria prescindir tranquil·lament de les primeres pàgines sense que la línia principal de la narració se'n ressentís. Cada història està integrada per un nombre indefinit de contes, com les branques d'un arbre que es van retrobant o interrompent bruscament. No es tracta, però, d'una estructura de capses xineses, ja que no tots els contes estan encabits en estructures gradualment més grans. En realitat, cada *nouvelle* conté tantes capes narratives que de vegades és difícil escatir si ens trobem en el tronc principal, en una branca secundària o en el límit d'una desviació capriciosa. Els temes i els personatges es van multiplicant, i cadascun és objecte d'una atenció tan minuciosa que l'autora sembla haver oblidat el que estava

narrant. Només en novel·les llargues s'hi poden trobar personatges secundaris dibuixats amb tanta precisió i amb tan poca economia de mitjans.

Si en una obra d'Oscar Wilde podem espigolar frases soltes susceptibles d'il·luminar angles foscos en una circumstància semblant, i en altres autors podem conservar una imatge precisa d'un conte determinat, en Dinesen l'expressió d'una idea abasta sempre unes quantes pàgines, i les matisacions poden incloure citacions bíbliques, poemes clàssics, referències als contes tradicionals nòrdics, a la literatura contemporània, als mites pagans. Per permetre al lector copsar les dimensions d'una situació determinada, Dinesen la pot comparar amb tres o quatre situacions semblants durant pàgines abans de retornar al fil narratiu. De vegades la imatge global d'un conte, doncs, pot acabar sent inconcreta i indefinida com un retrat de fum. L'autora és propensa a acostar-se a la resolució de les històries en vols circulars, progressivament tancats, amb una absència de pressa que podríem adjectivar com a aristocràtica. L'estructura, doncs, demana lectors pacients, abnegats i amb tot el temps del món, capaços de menysprear el final i de demorar-se en el camí (potser l'art de la literatura consisteix a fer plaent aquesta demora). Només en aquestes circumstàncies els *Set contes gòtics* es poden convertir en una delícia singular, recargoladament poètica i inassequible a la lectura en diagonal.

Les situacions dels *Set contes gòtics* són sempre especials, i dels personatges es poden dir moltes coses excepte que són vulgars o previsibles. El personatge típic d'Isak Dinesen és capaç de recordar un poema en llatí o alemany quan perilla la seva vida, però és incapaç d'utilitzar correctament l'estri de cuina més senzill. Ha dedicat moltes nits d'insomni a reflexionar a l'entorn de qüestions metafísiques, i s'expressa amb una soltesa astoradora quan s'hi refereix. En aquestes circumstàncies, doncs, no es pot dir que al llibre hi regni la versemblança; cal precisar que en cap moment es troba a faltar, però.

Fa l'efecte que els personatges sabessin que ho són (un d'ells mor convençut que és un personatge de Goethe) i intenten sobretot que la seva vida deixi un bell solcant: prenen les decisions més importants des d'un punt de vista estrictament literari i el destí els és indiferent. En general, tenen més problemes d'existència que de consciència. El lector ha de fer el petit esforç de suspendre la incredulitat pel seu compte, perquè l'autora no s'ha pres la molèstia de fer-ho per ell. Com diu un d'aquests personatges, *du ridicule jusqu'au sublime il n'y a qu'un pas*, i aquest pas depèn del lector.